

Vnímání komerčního rizika při exportu do Číny

Perception of Commercial Risk at Exporting to China

Josef Polák

Abstract:

Purpose of the article: The general conception of risk associated with the international trade and risk classification bear the same patterns, however, as far as the commercial risk is involved, the particular definition of commercial risk is lacking. This paper aims to provide the results of primary research on the commercial risks for export to the People's Republic of China (China). China and its mutual trade balance with the Czech Republic confirm its position not only in the Czech exporting strategy, but also globally, on the world market.

Methodology/methods: Data from the primary research were obtained by questionnaire survey and by semi-structured interview. Data were statistically analyzed using the Kruskal-Wallis test and the Wilcoxon test. Furthermore, the content analysis was used to evaluate the interview.

Scientific aim: The scientific aim of the article was to present statistical data analysis of primary research focused on perception of commercial risk at exporting to China. Statistically validated data are important in order to determine the probability distribution of commercial risk, which will be the basis for a statistical model evaluation of commercial risks for the Czech exporting companies to China. The results of this research article will be used for future creating a model commercial risk evaluation.

Findings: The obtained data were divided into groups according to the sizes of subjects. These groups were statistically tested and evaluated. It can be stated that only in the group of medium-sized enterprises have been identified substantial differences in the perception of commercial risk according these results.

Conclusions: Statistical analysis demonstrated that the data obtained from a group of large and all companies show the same distribution function for all selections. Therefore, these data can draw conclusions and use them to build a statistical model of commercial risks evaluation.

Keywords: China, Commercial Risk, Export, Exporting Companies, Kruskal-Wallis Test

JEL Classification: F14, G32

Úvod

Mezinárodní obchod dlouhodobě udává směr vývoje globální ekonomiky. Zaujmutí globální strategie v rámci obchodu zahrnuje nejen řadu globálních výhod, ale uvedené rozhodnutí je současně spojeno i s celou řadou rizik spojených s touto činností (Hoffman, 2008, Reuvid, 2008). Každá podnikatelská činnost je spojena s rizikem pro podnikatele, které se znásobuje při překročení hranic státu. S ohledem na rozvoj globalizace a nárůstu množství obchodních vazeb, dochází ke zvýšení celé řady podnikatelských rizik včetně rizika komerčního (Ekpenyong, Umoren, 2010). Řadu běžných rizik lze snadno identifikovat a řídit (Miccolis, 1996). Komerční riziko představuje soubor dílčích rizik, která se musí za účelem dosažení zdárného konce obchodního případu řídit, avšak k identifikaci zdrojů rizik je nutný přístup k velkému množství relevantních informací, s nimiž se následně pracuje. České podnikatelské subjekty běžně čelí řadě projevů komerčního rizika spojeného s exportem jejich produkce do zahraničí, takže řešení problematiky komerčního rizika přispívá k úspěšnému rozvoji podnikání.

S ohledem na to, že Česká republika disponuje malými zásobami vlastního nerostného bohatství a obecně omezeným domácím trhem, lze z těchto skutečností a bilance zahraničního obchodu, kterou sleduje Český statistický úřad (dále jen ČSÚ), konstatovat, že v případě České republiky se jedná o malou pro-exportně orientovanou otevřenou ekonomikou. Data z ČSÚ současně zachycují období hospodářské krize, kdy zahraniční obchod ČR dosáhl v letech 2007, 2008 a 2010 záporné bilance zahraničního obchodu. Následující poslední dva sledované roky skončily však přebytkem, konkrétně rok 2012 byl nejúspěšnějším s kladnou bilancí ve výši 72 145 mil. Kč (Zahraniční obchod se zbožím podle teritoriálních seskupení, 2013). Zahraniční obchod České republiky sleduje z dlouhodobého hlediska rostoucí vývoj s relativně vyrovnanou bilancí a je patrné, že celkový stav českého hospodářství závisí na úspěchu tuzemských společností při realizaci produkce na zahraničních trzích, kde musí čelit řadě různých významných rizik v rámci uskutečňování mezinárodní směny. Z tohoto pohledu je problematika rizik v mezinárodním obchodě aktuální pro tuzemské podnikatelské subjekty i v rámci udržení a rozvoje hospodářského růstu pro stát.

1. Cíl a metodika

Cílem předloženého článku je prezentovat výsledky analýzy vnímání komerčního rizika při exportu do Čínské lidové republiky (dale jen Čína).

1.1 Vymezení výzkumného vzorku

V kontextu cíle předloženého článku autor podrobil analýze soubor českých podnikatelských subjektů. Rozhodujícími prvky byla identifikace exportérů do Číny a nalezení vymezení předmětu exportu. V rámci skupiny českých podnikatelských subjektů lze nalézt ty, které mají v Číně společný podnik, avšak důležité jsou ty, které aktivně do Číny exportují. Z nalezených subjektů autor oddělil exportéry luxusního zboží, při kterém je rozhodovací proces kupujícího ovlivněn touhou mít něco vyjimečného. Dále byli v tomto kontextu odděleni exportéři vína.

Současně autor článku vyřadil ze zkoumaného vzorku podnikatelské subjekty zabývající se pouze investováním v Číně bez realizace exportu a subjekty, které podnikají v oblasti poskytování finančních služeb. Předmětem zkoumání se stalo 24 společností působících ve zpracovatelském průmyslu, konkrétně pak v oblasti:

- strojírenství,
- elektrotechniky,
- energetiky,
- chemického průmyslu,
- letectví,
- modernizace výrob za účelem jejich ekologizace.

Při konkrétním rozdělení 24 podniků do jednotlivých kategorií dle velikosti je:

- 17 podniků v kategorii velkých,
- 6 v kategorii středních,
- 1 z kategorie malých.

Určení velikosti podniku bylo převzato z Nařízení Komise (ES) č. 800/2008, Přílohy I, Článku 2 stanovujícím počet zaměstnanců a finanční prahy vymezující kategorie podniků.

Vzhledem ke skutečně realizovaným řízeným rozhovorům, se vzorek vyhodnocovaných subjektů zúžil na 14 podniků exportující výrobky, zařízení a celky z oblasti strojírenství, elektrotechniky, energetiky a letectví. Data z primárního výzkumu byla podrobena statistickému vyhodnocení, přičemž se testovala ve třech úrovních. Jednak proběhlo testování dat jako celku, dále se data vyhodnocovala rozděleně ve dvou kategoriích, a to kategorii 12 podniků velkých a 2 podniků středních.

V rámci sběru primárních dat se podařilo vymezit skupinu výrobních podniků, které se svým charakterem jeví z pohledu vnímání rizik jako homogenní. Tento předpoklad byl následně testován v rámci statistického vyhodnocení dat.

1.2 Postup zpracování

Při zpracování výzkumu byly použity vybrané vědecké metody. Hlavní metodou, která byla použita pro sběr výzkumných dat, bylo dotazníkové šetření

a částečně strukturovaný rozhovor se zástupci exportérů. K vyhodnocení řízených rozhovorů bylo užito obsahové analýzy. Při statistickém vyhodnocení získaných dat byl aplikován Kruskalův-Wallisův test a Wilcoxonův test.

Pro potřeby sběru primárních dat sloužil dotazník, jehož základ struktury vychází z teoretického vymezení komerčního rizika, které musel autor článku z důvodu nejednoznačnosti jeho vnímání vymezit. Jednotlivé odborné zdroje (např. Černohlávková, 2007; Grath, 2008; Machková, 2010) se sjednocují na následujících formách projevu komerčního rizika:

- odstoupení obchodního partnera od kontraktu,
- změna parametrů kontraktu vyvolaná jednou stranou,
- bezdůvodné nepřevzetí produktu odběratelem,
- platební nevůle odběratele,
- platební neschopnost odběratele.

Popsané negativní formy projevu komerčního rizika lze chápat z pohledu domácího i zahraničního podnikatelského subjektu jako nedokončení sjednaného kontraktu, dokončení za nestandardních podmínek, nebo jeho neuhrazení v daném termínu, případně vůbec.

Dotazník samotný se tedy skládá ze tří částí, kdy se v každé z nich nachází soubor otevřených a uzavřených otázek. První část dotazníku se zaměřuje na identifikaci podnikatelského subjektu (právní formu podnikání, velikost, obor aj.). Druhá část je orientována na vnímání jednotlivých projevů komerčního rizika (odstoupení obchodního partnera od kontraktu, změny kontraktu, bezdůvodného nepřevzetí produktu, platební nevůle a platební neschopnost). Uvedené okruhy byly v rámci druhé části dotazníku rozpracovány do dílčích otázek a podotázek. Důraz byl kladen na zjištění vnímání závažnosti jednotlivých rizik a na jejich projevy v praxi, na prevenci rizik a vypořádání následků projevů rizik a na náklady spojené s touto činností. Třetí část dotazníku tvoří okruhy otázek týkajících se hodnocení obchodního partnera, vyjednávací pozice exportéra a dalších rizik souvisejících s exportem do ČR.

Struktura dotazníku sloužila jako osnova v rámci realizace řízených rozhovorů, kdy respondenti současně odpovídali na otázky a vyjadřovali se k jednotlivým okruhům dané problematiky. Tento postup otevřel možnost, jak získat strukturovaná data a současně proniknout do zkoumaného tématu dle potřeb a praktických zkušeností jednotlivých respondentů.

Výsledky rozhovorů byly podrobeny obsahové analýze, která se zabývá zjišťováním prostoru věnovaného tématům, událostem, slovům apod. Má tedy

charakter spíše popisný, než objasňující, umožňuje však srovnání přesto, že testování statistických hypotéz zde není možné, protože k významným charakteristikám obsahové analýzy patří zejména subjektivnost (Jandourek, 2008; Dvořáková, 2010).

Při využití obsahové analýzy jsou nejdříve hledány, identifikovány a formulovány prvky a fenomény, které je pak také možné kvantifikovat (Reichel, 2009). Díky těmto skutečnostem lze obsahovou analýzu označit za kvalitativně-kvantitativní. V rámci obsahové analýzy jsou sledovány nejčastější shodné prvky v kontextu zaměření primárního výzkumu.

Následně byla získaná data podrobena statistickému testování, konkrétně byl použit Kruskalův-Wallisův test, který je neparametrickou obdobou analýzy rozptylu jednoduchého třídění, jednofaktorové analýzy rozptylu ANOVA, a je zobecněním dvouvýběrového Wilcoxonova testu. Slouží pro porovnání mediánů více než dvou náhodných výběrů. Bývá používán v případech, kdy se výběry z rozdělení značně liší od rozdělení normálního (Anděl, 2007; Looney, Hagan, 2011; Milde, 2011). Takové případy lze ověřit testem normality, který je možné zpracovat graficky např. sestavením krabicového diagramu, nebo histogramu, z nichž je následně rozdělení patrné. Matematické vymezení testu normality dále uvádí Anděl (1993).

Analýza rozptylu ANOVA se používá jako samostatná technika, ale také jako postup umožňující analýzu zdrojů variability v lineární regresi. Lze ji použít k porovnání středních hodnot více než dvou souborů. Podstatou analýzy je rozklad celkového rozptylu na rozptyl vyvolaný vlivem jednotlivých faktorů, tj. zdrojů variability a složky neobjasněné, u které se předpokládá, že je náhodná. Předmětem testování je statistická významnost poměru mezi rozptylem způsobeným vymezeným faktorem a náhodným rozptylem. Pokud existuje jeden faktor, jedná se o jednofaktorovou analýzu rozptylu. Pokud existují dva faktory, jedná se o dvoufaktorovou analýzu rozptylu (Milde, 2011; Wonnacott a Wonnacott, 1995).

Wilcoxonův test se používá pro hodnocení párových měření, kdy sledovaná veličina neodpovídá normálnímu rozdělení. Dvě porovnávaná měření se uvažují u jednoho výběrového souboru. V rámci testování se sleduje rovnost distribučních funkcí na základě ověření symetrického rozložení sledované náhodné veličiny. Sledují se tedy rozdíly mezi párovými hodnotami, které mohou být kladné, záporné a nulové. Nulové rozdíly se z testování vyřazují. Nenulové rozdíly se uspořádají bez ohledu na znaménko a každému rozdílu se přiřadí pořadí. Následně se testuje hypotéza, zda jsou

rozdíly rovnoměrně rozloženy kolem střední hodnoty (Bedáňová, 2012; Freund, Wilson, Mohr, 2010). Wilcoxonův test byl použit pro ověření, že hodnoty středních podniků se od sebe statisticky významně liší.

Testovací kritérium pro Kruskalův-Wallisův test se se vypočítá dle vzorce

$$Q = \frac{12}{N(N+1)} \sum_{i=1}^k \frac{T_i^2}{n_i} - 3(N+1), \quad (1)$$

(Anděl, 2007; Freund, Wilson, Mohr, 2010).

Pokud se ovšem nachází v datech více než 25% shod, používá se tzv. korigovaná statistika

$$Q_{\text{korig}} = \frac{Q}{1 - (n^3 - n)^{-1} \cdot \sum (t_i^3 - t_i)}, \quad (2)$$

kde:

$t_1, \dots, t_i$ jsou počty shodných pozorování v jednotlivých skupinách veličin s toutéž hodnotou (Anděl, 2007).

Ke srovnání výsledků statistického testování lze využít speciální tabulky, které uvádí např. Anděl (1993).

O aplikaci Kruskalova-Wallisova testu včetně uvedení matematického aparátu blíže pojednává zejména Anděl (2007), Freund, Wilson, Mohr (2010), Looney, Hagan (2011) a Vidakovic (2011). Looney, Hagan (2011) a Vidakovic (2011) popisují aplikaci testu v medicíně a bioinženýrství. Pernica a Baštinec (2012) aplikovali test pro vyhodnocení vlivu nákupního chování zákazníků na oceňování majetku. Wonnacott a Wonnacott (1995) uvádí obecně v rámci statistiky pro obchod a hospodářství vhodnost užití testu v situacích, kdy je problém v podobě výskytu odlehklých dat, nebo jiných příčin způsobujících tzv. nenormalitu rozdělení.

2. Současný stav zahraničního obchodu České republiky s Čínou a jeho význam

Při porovnání vývozu a dovozu mezi Čínou a ČR lze na základě dat z ČSÚ (Zahraniční obchod se zbožím podle teritoriálních seskupení, 2013) konstatovat za posledních 12 let obousměrný růst obchodů, ale s výrazně vyššími importy do ČR, což se projevuje v souvislém prohlubování záporného salda. V absolutních i procentních hodnotách tuto skutečnost dokládá tab. 1. Z hodnot je patrný nárůst celkových obchodů i podílů zahraničního obchodu ČR na celku vůbec. V posledním období došlo k situaci, kdy importy do ČR stagnují na rozdíl od exportů ČR, které si udržely rostoucí trend, kdy podíl exportů do Číny vystoupal k procentu z celkových exportů ČR. Článek reaguje na aktuální trend v oblasti podpory rozvoje exportu do Číny.

Nejvýznamnější obchodní partnery ČR lze nalézt v rámci eurozóny, konkrétně se jedná o Německo, kde dosahuje výsledek mezinárodního obchodu ČR kladného rostoucího vývoje.

Přestože dle uvedených skutečností významná část českého exportu směřuje do zemí EU, kde díky historickým souvislostem v podstatě neexistují odlišnosti v sociálně-kulturních oblastech a je obecně platnou praxí zaměřit se více na právní a ekonomická specifika dané země, je neoddiskutovatelným faktem stále rostoucí význam asijských trhů a jejich vliv na celosvětový ekonomický růst. Zde nabývá na významu právě znalosti sociálně-kulturních odlišností. V kontextu uvedených skutečností se výzkum zabývá právě těmito aspekty v souvislosti s jedním z největších trhů světa – Čínou.

Mimo obecně známé skutečnosti o výkonnosti čínské ekonomiky a fámy plynoucí z politického

Tab. 1 Vývoj vzájemného obchodu mezi ČR a ČLR v kontextu podílu na celkových exportech a importech ČR v období let 2005 – 2012.

Rok	Exporty do ČLR	Importy z ČLR	Obrat	Saldo	Podíl exportu ČR do ČLR na celkových exportech z ČR	Podíl importu z ČLR do ČR na celkových importech do ČR
	[mil. Kč]	[mil. Kč]	[mil. Kč]	[mil. Kč]	[%]	[%]
2005	5 413	89 263	94 676	-83 850	0,31	5,21
2006	8 103	118 342	126 445	-110 239	0,42	6,14
2007	12 701	172 614	185 315	-159 913	0,59	7,94
2008	11 398	194 833	206 231	-183 435	0,54	9,02
2009	13 852	190 951	204 803	-177 099	0,74	10,36
2010	18 320	241 697	260 017	-223 377	0,84	11,01
2011	22 341	251 754	274 095	-229 413	0,93	10,50
2012	24 937	242 856	267 793	-217 919	0,96	9,64

Zdroj: Zahraniční obchod se zbožím podle teritoriálních seskupení, 2013; údaje za rok 2012 jsou předběžné a jsou zpřesňovány měsíčně v průběhu roku 2013.

uspořádání a poetického vnímání asijské, respektive v tomto případě čínské společnosti, o aktuálnosti tématu výzkumu svědčí i skutečnost, že je Čína v rámci "Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020" považována vedle Brazílie, Indie, Iráku, Kazachstánu, Mexika, Ruské federace, Srbska, Turecka, Ukrajiny, USA, Vietnamu za prioritní zemi pro český export (Exportní strategie ČR, 2012; Prioritní země pro export, 2012).

Změnu postoje české politické scény dokládá rostoucí rozvoj vzájemné spolupráce na všech úrovních, který lze sledovat v běžně dostupných informačních zdrojích (např. Klaus se Škromachem uctili Mao Ce-tunga, 2012; Čínská ambasáda uspořádala recepci u příležitosti státního svátku 63. výročí založení ČLR, 2012, atp). V rámci nastartování nové etapy vzájemné spolupráce rozvíjí své aktivity ministerstva (zejména MZV a MPO) i soukromé a zájmové organizace (např. CIF, HKTDC, SP ČR) (China Investment Forum, 2012; Hongkongská rada pro rozvoj obchodu, 2012; Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR podpoří rozvoj česko-čínských hospodářských vztahů, 2012; MZV k prvnímu setkání koordinátorů pro spolupráci ČLR a zemí Střední a Východní Evropy, 2012; SP ČR pomůže při získání viz do Číny a při podpoře exportu, 2012).

K politickému otevření dveří do Číny vyzývá v kontextu svých aktivit představenstvo Svazu průmyslu a dopravy ČR. Očekávané dopady úpravy politického postoje směřují do oblasti podpory rozvoje průmyslu, ale i do rozvoje technického školství a aplikovaného výzkumu (Představenstvo Svazu se setkala s prezidentem ČR, 2013). Významnější aktivity v podobě řady setkání, konferencí a workshopů rozvíjí také Hospodářská komora ČR. Cílem této činnosti je otevření možností rozvíjejících vzájemnou obchodní spolupráci. Konkrétní dopady se mohou projevit v zjednodušení podnikatelského prostředí i pro české obchodníky např. v podobě zjednodušení vízové povinnosti (Vodná, 2013).

Podporu obchodních operací lze současně sledovat na evropské úrovni. V roce 2010 bylo v Pekingu založeno EU SME Centre, které poskytuje praktickou pomoc evropským malým a středním podnikům. Centrum je financované Evropskou unií a poskytuje zdarma řadu praktických informací, rad a obchodních nástrojů, jejichž účelem je rozvoj podnikání a řešení problémů, které mohou podnikatelské subjekty na čínském trhu potkat (EU SME Centre, 2013; Šandová, 2013).

Z uvedených skutečností v této kapitole plyne, že snahy a dílčí kroky o rozvoj podnikání směrem k Číně lze identifikovat jak na národní úrovni, tak i na úrovni EU, což otevírá v následujících letech

řadu možností pro podnikatelskou sféru, ale současně i pro instituce zabývající se vědou a výzkumem, které musí pružně reagovat na vývoj společnosti. Z pohledu Evropské unie lze cítit potřebu zvýšení konkurenceschopnosti nejen v oblasti technologií, které se neustále rozvíjí, ale zejména i pracovní síly, jenž nestačí během krátkého období adekvátně reagovat na velmi významné změny v požadavcích průmyslu (Cedefop, 2013). Článek se pohybuje v oblasti řízení komerčního rizika, čímž reflektuje popsané aktuální trendy v oblasti rozvoje podnikatelských aktivit směrem do Asie, konkrétně do Číny.

3. Analýza vnímání komerčního rizika

Pro statistické vyhodnocení dat z primárního výzkumu byl využit Kruskalův-Wallisův test a Wilcoxonův test. Testování se týkalo číselných charakteristik plynoucích z rozhovorů, resp. otázek zabývajících se vnímáním dílčích projevů komerčního rizika. Konkrétně se jedná o:

- riziko odstoupení čínského obchodního partnera od kontraktu (resp. otázka 2.1),
- riziko změny kontraktu vyvolaného čínským obchodním partnerem (resp. otázka 3.1),
- riziko bezdůvodného nepřevzetí produktu nebo díla čínským obchodním partnerem (resp. otázka 4.1),
- riziko platební nevůle čínského obchodního partnera (resp. otázka 5.1),
- riziko platební neschopnosti čínského obchodního partnera (resp. otázka 6.1).

Celkem bylo tedy testováno 5 prvků ohodnocených v bodovací škále od 0 do 5. Testována byla podobnost vnímání rizik podnikatelskými subjekty. Pokud se podobnost potvrdí, lze s daty dále pracovat a vyvozovat konkrétní závěry a doporučení v oblasti exportních operací.

Ze získaných dat byly vytvořeny tři skupiny exportujících podnikatelských subjektů, jejichž odpovědi, které jednotliví zástupci společností poskytli, byly následně testovány a vyhodnocovány, a to:

1. **Skupina A** – 14 podniků ze všech 24 možných, tj. 58,33 % zastoupení z celkového souboru exportujících společností,
2. **Skupina B** – 12 podniků ze skupiny všech 17 velkých exportérů, tj. 70,59 % zastoupení ze souboru velkých podniků,
3. **Skupina C** – 2 střední podniky ze skupiny všech 6 středních exportérů, tj. 33,33 % zastoupení ze skupiny středních podniků.

V rámci testování dat primárního výzkumu získaných na základě dotazníkového šetření

Tab. 2 Četnosti odpovědí na otázky týkajících se vnímání projevů komerčního rizika.

Sk. A – podniky celkem		Četnosti				
Bodovací škála	0	1	2	3	4	5
Otázka 2.1	6	4	1	1	1	1
Otázka 3.1	4	3	0	2	3	2
Otázka 4.1	5	3	2	1	3	0
Otázka 5.1	5	3	0	2	3	1
Otázka 6.1	4	4	3	2	0	1
Sk. B – velké podniky		Četnosti				
Bodovací škála	0	1	2	3	4	5
Otázka 2.1	5	3	1	1	1	1
Otázka 3.1	3	3	0	1	3	2
Otázka 4.1	3	3	2	1	3	0
Otázka 5.1	3	3	0	2	3	1
Otázka 6.1	3	3	3	2	0	1
Sk. C – střední podniky		Četnosti				
Bodovací škála	0	1	2	3	4	5
Otázka 2.1	1	1	0	0	0	0
Otázka 3.1	1	0	0	1	0	0
Otázka 4.1	2	0	0	0	0	0
Otázka 5.1	2	0	0	0	0	0
Otázka 6.1	1	1	0	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování provedené na základě výsledků primárního výzkumu.

vypracovaného v průběhu řízených rozhovorů byly spočítány četnosti, které jsou uvedeny pro všechny tři testovací skupiny v tab. 2.

Vzhledem k malému rozsahu skupiny C reprezentující střední podniky byl proveden Wilcoxonův test, jehož výsledek potvrdil, že se v rámci dvou zkoumaných středních podniků nejedná o párové hodnoty. Výsledky šetření se tedy u těchto subjektů výrazně liší, tzn. není mezi nimi prakticky žádný vztah a nelze z nich vyvozovat žádné hodnověrné závěry. Střední podniky byly z toho důvodu jako samostatně stojící skupina vyřazeny z dalšího statistického šetření. Z této situace plyne potřeba dalšího výzkumu zaměřeného na střední podniky, který v sobě zahrne více prvků. V současné době v rámci České republiky nelze nalézt potřebný počet prvků reprezentujících střední podniky, resp. v současné době exportuje na čínský trh šest podniků v této kategorii, které by musely splňovat předpoklad ochoty spolupráce, aby se zkoumaný vzorek dostatečně rozšířil na nové testování.

Pro zbývající skupiny A a B bylo na základě dat vypočteno testovací kritérium Q a současně korigovaná statistika Q_{korig} . Korigovanou statistiku je nutno počítat, je-li v datech příliš mnoho shod, konkrétně více než 25 % shod, což odpovídá případu primárních dat z řešeného výzkumu. Výsledky statistického šetření jsou uvedeny v tab. 3.

Vzhledem k uvedeným výsledkům lze přijmout závěry, které budou následně komentovány, a to:

V rámci skupiny A nejsou identifikovány podstatné rozdíly ve vnímání komerčního rizika.

V rámci skupiny B nejsou identifikovány podstatné rozdíly ve vnímání komerčního rizika.

Během vyhodnocení vybraných výsledků řízených rozhovorů bylo testováno, zda má náhodná veličina, která je reprezentovaná výběrem (tj. dotazníkem), stejnou distribuční funkci ve všech výběrech (tj. otázkách). Na základě statistického šetření lze konstatovat, že u skupiny A všech podniků a skupiny

Tab. 3 Výsledky Kruskalova-Wallisova testu vč. korigované statistiky.

Testovací kritérium; korigovaná statistika	Výsledky
Sk. A – podniky celkem	
Q	0,09785
Q_{korig}	0,31534
Sk. B – velké podniky	
Q	0,09677
Q_{korig}	0,31186

Zdroj: Vlastní zpracování provedené na základě výsledků primárního výzkumu.

B velkých podniků výběry popisují stejnou náhodnou veličinu. Z toho plyne významná shoda ve vnímání rizik uvnitř skupiny velkých podniků (sk. B), kterou v rámci testování skupiny zahrnující všechny podniky (sk. A) nedokázaly střední podniky ve výsledku testu ovlivnit. V rámci celkového hodnocení komerčního rizika může autor článku vycházet z dat ve skupinách A i B, což potvrzuje možnost práce s celým získaným datovým souborem. Širší rozsah informačního souboru poskytuje více podkladů k analýze přístupů podnikatelských subjektů k minimalizaci komerčního rizika při exportu do Číny.

4. Diskuse

Mimo statistického testování dat získaných v průběhu řízených rozhovorů byla provedena jejich obsahová analýza, ze které vyplynula řada důležitých skutečností. V kontextu zaměření předloženého článku se autor soustředil na prezentaci aplikovaných opatření českých exportérů směřujících k minimalizaci komerčního rizika a jeho dopadů.

Vzhledem k velikosti čínského trhu a jeho kulturní odlišnosti uváděli zástupci exportérů pouze několik nástrojů a přístupů k minimalizaci komerčního rizika a jeho dopadů. Běžně používaným nástrojem se stal dokumentární akreditiv. Mezi další uváděné nástroje patří dokumentární inkaso, bankovní záruka, platba předem a méně časté je speciální pojištění. I přes obtížnou vymahatelnost práva v Číně uváděli exportéři jako podstatné pečlivý výběr dodacích podmínek a přípravu smlouvy, v rámci které bude jasně vymezené rozhodné právo a jazyk smlouvy.

Další uváděná opatření patří dle vyjádření zástupců exportů mezi běžně používaná, avšak kladou velký důraz na schopnosti a dovednosti jednotlivých obchodníků. Vzhledem k velké vzdálenosti čínského trhu, obchodním zvykům a potřebě osobního kontaktu při řešení konfliktních situací je nezbytná fyzická účast v místě obchodu. I přes řadu možností komunikace, které moderní technologie poskytují, není zatím možné nahradit osobní jednání zástupců společností, ve kterých se klade důraz na jejich připravenost a využití získaných zkušeností. Při těchto jednáních je vzhledem k jazykové bariéře nepostradatelný kvalitní tlumočník.

Aktivním působením na trhu si zástupci společnosti budují kontakty (resp. síť konexí), jež lze využít při řešení problémových situací a při prověřování případného nového obchodního partnera. Prověření obchodního partnera je možné jak kontrolou fyzické existence podnikatelského subjektu, tak i zaplacením si za zpracování např. finanční analýzy

specializovanou agenturou. Vzhledem k cenám a pochybám nad reálností vykazovaných informací čínskými společnostmi si čeští exportéři vybírají možnost fyzické kontroly existence obchodního partnera a využití konexí. Osobní účastí na čínském trhu je možné lépe odhalit skutečnost, že některá ze společností okopírovala výrobek a běžně jej vyrábí, i když byl řádně patentován v Číně.

Mimo bankovních a pojistných nástrojů uváděli tedy respondenti jako důležité opatření osobní kontakt a zkušenosti obchodních zástupců na čínském trhu, což klade potřebu dalších dodatečných nákladů spojených s jejich činnostmi včetně jejich obtížného vyčíslení. Obtížnost plyne z problematické predikovatelnosti činností, které obchodní zástupci budou muset vykonat v reakci na nenadálé situace spojené s kulturou obchodování na tamním trhu.

Přes rozdělení opatření do dvou skupin uváděných odbornou literaturou (např. Fotr a Souček, 2007; Smejkal a Rais, 2010), která působí na příčiny rizika, nebo na snižování jeho nepříznivých dopadů, bude nutné v rámci dalšího zpracování získaných dat ověřit, zda identifikovaná opatření působí jako prevence vzniku rizika, nebo jako reakce snižující dopady rizikové události. Současně bude nutné zhodnotit skutečnou účinnost těchto opatření.

Závěr

Předložený článek prezentuje několik důležitých skutečností. Získaná primární data lze v plném rozsahu dále zpracovat a využít tak nejen soubor aplikovaných přístupů k prevenci a reakci na komerční riziko, ale data současně dokresluje teoretické předpoklady plynoucí ze současného stavu poznání této problematiky.

Konkrétně provedené statistické testy v rámci hodnocení skupiny všech podniků (sk. A) prokázaly shodu ve vnímání komerčního rizika, díky čemuž lze uvažovat výsledky řízených rozhovorů za dostatečně průkazné, i když v rámci testování této skupiny byly zahrnuty dva střední podniky, které jako samostatná skupina tvořily párové hodnoty, z čehož plyne, že v kontextu vnímání komerčního rizika se jejich data statisticky významně liší. Tyto střední podniky však ve statistickém testování výrazně neovlivnily celek.

Data skupiny A zahrnující všech 14 podniků i data skupiny B obsahující 12 velkých podniků je možné na základě výsledku Kruskalova-Wallisova testu využít pro další testování a vyvozovat z nich hodnověrné závěry. Vnímání komerčního rizika u obou skupin je na základě statistického testování

shodné, resp. na hladině významnosti 5 % se mezi všemi podniky a velkými podniky nevyskytují podstatné rozdíly, proto lze případné rozdíly ve vnímání chápat jako náhodné.

V rámci zpracování dat v dalších krocích výzkumu bude k jejich organizaci využito výstupů popisné statistiky. Ke zjištění existence vztahu mezi hodnotami jednotlivých sledovaných proměnných bude aplikována analýza statistických závislostí, která bude doplněna shlukovou analýzou. Na základě takto zpracovaných a vyhodnocených výsledků při využití matematické statistiky, která je založena na teorii pravděpodobnosti a jejímž úkolem je rozbor dat, získaných zkoumáním statistického souboru, a následného rozšíření závěrů analýzy na celý základní soubor, bude sestaven pravděpodobnostní model hodnocení komerčního rizika při exportu do Číny.

Autor předloženého článku předpokládá vytvoření pravděpodobnostního modelu, i když bylo

primárním výzkumem získáno množství informací přesahujících úroveň potřeb standardního matematického modelu, které do něj následně nelze zakomponovat. Pro konstrukci některého z pokročilých modelů manažerského rozhodování vzhledem k jejich náročnosti na zajištění odpovídající datové základny (např. fuzzy modelu) jsou to na druhé straně informace nedostačující. Cílem další vědecké činnosti je tedy vytvořit model hodnocení komerčního rizika při exportu do Číny.

Poděkování

Předložený článek byl vypracován v rámci projektu Výzkum interních a externích faktorů ovlivňujících hodnotu podniku, číslo FP-S-13-2064.

Literatura

- Anděl, J. (1993). *Statistické metody*. 1. vyd., Matfyzpress, Praha, 246 s.
- Anděl, J. (2007). *Statistické metody*. 4., upr. vyd., Matfyzpress, Praha, 299 s.
- Bedáňová, I. (2012). *Wilcoxonův test*. Dostupné z: <http://cit.vfu.cz/statpotr/POTR/Teorie/Predn4/Wilcoxon.htm>.
- Cedefop. (2013). Dostupné z: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Index.aspx>.
- Černohlávková, E. (2007). *Finanční strategie v mezinárodním podnikání*. Vyd. 1., ASPI, Praha, 317 s.
- Čínská ambasáda uspořádala recepci u příležitosti státního svátku 63. výročí založení ČLR. (2012). In: *Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic*. Dostupné z: <http://cz.china-embassy.org/cze/xwdt/t976058.htm>.
- Dvořáková, I. (2010). Obsahová analýza/formální obsahová analýza/kvantitativní obsahová analýza. *Antropo Webzin*, 2010(2), s. 95–99.
- Ekpenyong, D. B., Umoren, N. J. (2010), Political risk and the business environment: an examination of core challenges. *Journal of Financial Management & Analysis*. 23(1), s. 27–32.
- EU SME Centre. (2013). Dostupné z: <http://www.eusmecentre.org/cn/>.
- Exportní strategie ČR. (2012). In: *BusinessInfo.cz: Zahraniční obchod*. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/statni-podpora-exportu/exportni-strategie-cr.html>.
- Fotr, J., Souček, I. (2007). *Podnikatelský záměr a investiční rozhodování*. Grada, Praha, 356 s.
- Freund, R., Wilson, W., Mohr, D. (2010). *Statistical methods*. 3rd ed., Elsevier, Boston, 796 s.
- Grath, A. (2008). *The handbook of international trade and finance: the complete guide to risk management, international payments and currency management, bonds and guarantees, credit insurance and trade finance*. Kogan Page, London, 198 s.
- Hoffmann, M. (2008), The Lack of International Consumption Risk Sharing: Can Inflation Differentials and Trading Costs Help Explain the Puzzle? *Open Economies Review*, 19(2), s. 183–201.
- Hongkongská rada pro rozvoj obchodu (HKTD). (2012). Dostupné z: <http://www.hktdc.com/info/ms/cs/Czech.htm>.
- China Investment Forum. (2012). Dostupné z: <http://www.ciforum.org/en/>.
- Jandourek, J. (2008). *Průvodce sociologií*. Vyd. 1., Grada, Praha, 208 s.
- Klaus se Škromachem uctili Mao Ce-tunga. Poji je PPF. (2012). In: *Aktuálně.cz*. Dostupné z: <http://m.aktualne.centrum.cz/article.phtml?id=758722&s=12>.
- Looney, S., Hagan, J. (2011). Statistical Methods for Assessing Biomarkers and Analyzing Biomarker Data. In: *Statistical methods for medical statistic*. Elsevier, Amsterdam, s. 27–65.
- Machková, H. (2010). *Mezinárodní obchodní operace*. 5. aktualiz. vyd., Grada, Praha, 240 s.
- Miccolis, J. A. (1996), Toward a universal language of risk. *Risk Management*. 43 (7), s. 45.
- Milde, D. (2011). Analýza rozptylu. In: *Katedra analytické chemie: UP v Olomouci*. Dostupné z: <http://ach.upol.cz/>

- user-files/intranet/09-anova-2011-1320420399.pdf.
- Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR podpoří rozvoj česko-čínských hospodářských vztahů. (2012). In: *BusinessInfo.cz*. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ministerstvo-prumyslu-a-obchodu-cr-podpori-rozvoj-cesko-cinskyh-hospodarskych-vztahu-21028.html>.
- MZV k prvnímu setkání koordinátorů pro spolupráci ČLR a zemí Střední a Východní Evropy. (2012). In: *BusinessInfo.cz*. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/mzv-k-prvniemu-setkani-koordinatoru-pro-spolupraci-clr-a-zemi-stredni-a-vychodni-evropy-21504.html>.
- Nářízení komise (ES) č. 800/2008*. (2008). Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:214:0003:0047:cs:PDF>.
- Pernica, M., Baštinec, J. (2012). Vliv nákupního chování zákazníků na oceňování majetku. *Trendy ekonomiky a managementu*, VI(10), s. 83–89.
- Prioritní země pro export. (2012). In: *BusinessInfo.cz*. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nove-prioritni-zeme-pro-export-3812.html>.
- Představenstvo Svazu se setkala s prezidentem ČR. (2013). In: *Svaz průmyslu a dopravy ČR*. Dostupné z: <http://www.spcr.cz/media-galerie/predstavenstvo-svazu-se-setkalo-s-prezidentem-cr>.
- Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních věd*. Vyd. 1., Grada, Praha, 184 s.
- Reuvid, J. (2008), *Business insights China: Strategy, planning and marketing analysis for international business*. XXI, Kogan Page, Philadelphia, 291 p.
- Smejkal, V., Rais, K. (2010). *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. 3., rozš. a aktualiz. vyd., Grada, Praha, 354 s.
- SP ČR pomůže při získání viz do Číny a při podpoře exportu. (2012). In: *BusinessInfo.cz*. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/sp-cr-pomuze-pri-ziskani-viz-do-ciny-a-pri-podpore-exportu-21068.html>.
- ŠANDOVÁ, M. (2013). EU SME Centre k podnikatelům: Jste připraveni na Čínu? In: *Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR*. Dostupné z: <http://www.amspcz.eu/sme-centre-k-podnikatelum-jste-pripraveni-na-cinu?highlightWords=SME+Centre>.
- Tinl, K. (2012). Víno z Česka dobývá Čínu: Do tří let nás ale okopírují, stěhuje si vinař z Roztok. In: *IHNED: HN Byznys*. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-55191200-vino-z-ceska-dobyva-cinu-do-tri-let-nas-ale-okopiruji-stezujsi-vinar-z-roztok>.
- Vidakovic, B. (2011). *Statistic for Bioengineering Science: with MATLAB and WinBUGS Support*. New York: Springer, New York, 753 s.
- Vodná, L. (2013). Přijetí čínského velvyslance a čínského obchodního rady. *Hospodářská komora České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/zpravodajstvi-a-media/aktuality-4/obchod-cestovani-zahranici/hk-cr-prijeti-cinskeho-velvyslance-a-cinskeho-obchodniho-rady.aspx>.
- Wonnacott, R., & Wonnacott, T. (1995). *Statistika pro obchod a hospodářství*. Victoria Publishing, Praha, 891 s.
- Zahraniční obchod se zbožím podle teritoriálních seskupení: podle principu změny vlastnictví. (2013). In: *Český statistický úřad*. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzozu_cr.

Doručeno redakci: 6. 8. 2013

Recenzováno: 19. 8. 2013

Schváleno k publikování: 11. 3. 2014

Ing. Josef Polák

Vysoké učení technické v Brně

Fakulta podnikatelská

Ústav financí

Kolejní 2906/4, 612 00 Brno

Česká republika

tel.: +420 541142696

e-mail: polakj@fbm.vutbr.cz